

УДК 316.346.32-053.6(477)

Чубук Р. В.

УКРАЇНСЬКЕ МОЛОДІЖНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ

Мета статті полягає у з'ясуванні актуальних проблем, ризиків і викликів у сучасному молодіжному середовищі України, від яких залежить процес особистісно-професійного становлення молоді. Завданням даної статті є аналіз основних протиріч між традиційним укладом і сучасними змінами у структурі суспільства, які полягають у наявності деяких ризиків і викликів у сучасному молодіжному середовищі. Сенс актуальності дослідження саме молодіжних проблем ми вбачаємо в переосмисленні всіх суспільних та індивідуально-особистісних цінностей, а також у формуванні на цій основі нової системи світоглядних орієнтацій української молоді.

Ключові слова: становлення молоді, протиріччя, соціальний розвиток, суспільство ризику, самореалізація, само ідентичність.

Постановка проблеми. У більшості країн світу початок ХХІ ст. характеризується різким загостренням соціальних проблем молоді, оскільки молодь майже вдвічі частіше, ніж представники інших вікових категорій населення, опиняється в становищі маргіналів під час вибору місця роботи; непропорційно великою є частка молоді серед безробітних; рівень доходів та стартові можливості отримання освіти характеризуються найнижчими показниками. В умовах формування ринкової економіки українська молодь потребує соціального захисту і соціальної підтримки, оскільки знаходиться у процесі формування і ствердження життєвих позицій; характеризується своїми інтересами, потребами, орієнтаціями; становить більше половини працездатного населення держави, проте належної уваги та з боку держави не має (В. Кремень, В. Луговий, Н. Лавриченко та ін.) [2; 3].

Сучасна молодь – це майбутнє України, гарантія її суспільного прогресу. Виходячи з цього, духовне відродження українського народу може відбутися лише за умов: становлення духовно-світоглядних орієнтирів і підвищення загального рівня культури саме молоді; сприятливого соціального і професійного самовизначення; позитивного формування її ціннісних загальнолюдських орієнтацій та життєвих планів. Вищезазначене потребує переосмислення всіх суспільних та індивідуально-особистісних цінностей, формування на цій основі нової системи світоглядних орієнтацій. У цьому ми вбачаємо сенс актуальності дослідження саме молодіжних проблем.

Мета статті полягає у з'ясуванні актуальних проблем, ризиків і викликів у сучасному молодіжному середовищі України, від яких залежить процес особистісно-професійного становлення молоді.

Завданням даної статті є аналіз основних протиріч між традиційним укладом і сучасними змінами у структурі суспільства, які полягають у наявності деяких ризиків і викликів у сучасному молодіжному середовищі.

Результати теоретичного дослідження. У працях українських та зарубіжних учених започатковано певне осмислення сучасних молодіжних проблем, які розкривали чимало напрямів у різних сферах життєдіяльності молоді: праці, навчанні, сім'ї, формальних і неформальних об'єднаннях, під час дозвілля, що передбачає активний обмін інформацією на міждисциплінарному рівні. Педагогічна наука визначає можливості та засоби виховання і навчання молоді людини, засвоєння нею необхідної інформації, залучення молоді до різних видів діяльності. Зокрема, теорії формування особистості молоді у різних педагогічних системах (А. Макаренко, В. Сухомлинський); теорії освітніх систем та їх розвитку (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Безпалько, Б. Гершунський, С. Гончаренко); особливості професійної підготовки педагога (О. Глузман, О. Дубасенюк, Н. Кичук, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.); проблеми вищої педагогічної освіти (В. Луговий, В. Сластьонін, А. Щербаков та ін.); соціально-педагогічна робота розкриває методи та форми допомоги молодій людині у: визначенні самоцінності соціально-значущої поведінки, прояві соціальної активності з метою знаходження власного місця у сучасному соціумі (В. Андрущенко, В. Бех, А. Капська, В. Кремень, В. Поліщук та ін.).

Як засвідчив аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної та іншої наукової літератури, вчені розглядали конкретні напрями у різних сферах життєдіяльності молоді, що й сприяло певному осмисленню сучасних молодіжних проблем. Проте, вивчення проблем молодіжного середовища з точки зору професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення діяльності саме у

молодіжному середовищі, дослідниками не розглядалося, тому є необхідність подальшого розгляду цієї проблематики у зазначеному аспекті.

Від ролі та місця молоді в суспільстві, з'ясування проблем і труднощів, які стоять перед нею залежить процес соціального формування молоді, що відбувається адекватно до розвитку суспільних процесів. До вагомих молодіжних проблем відносяться традиційні: пошук сенсу життя, дружба, кохання, створення сім'ї, освіта, вибір життєвого шляху, професійне самовизначення, професійна мобільність тощо. Не менш актуальними для молоді є такі проблеми як: стан власного здоров'я, налагодження спілкування і позитивної взаємодії з дорослими та однолітками, які здебільшого залежать від факторів соціального життя.

Вчені наголошують, що для нинішнього етапу соціального розвитку українського суспільства характерними є існування протиріч між традиційним укладом і сучасними змінами у структурі суспільства (різних його груп, в т.ч. молоді), які полягають у наявності деяких ризиків[4]:

– молодь, як частина суспільства, включена в усі його відносини та зв'язки, водночас, реалізуючи властиві їй специфічні соціальні функції – відтворювальну, інноваційну і трансляційну. Виходячи з цього, соціальний розвиток молоді, як процес спрямованих і незворотних соціальних змін, відповідає основним тенденціям розвитку суспільства, що надає йому закономірний, стійкий та об'єктивний характер, окрім суспільства ризиків;

– у процесі соціального розвитку зміні піддаються не тільки сутнісні характеристики молоді (її духовні та фізичні сили), але й життєві засоби (предметно-матеріальні аспекти умов життя). Це означає, що розвиток молоді відбувається у процесі постійної боротьби сутнісних сил за можливість становлення умов життя, життєвих засобів виробництва;

– українське суспільство має пройти всі етапи модернізації, у тому числі завершальний – "суспільство ризику". Особливістю є те, що виробництво і розподіл багатства у суспільстві ризику інколи поступається місцем виробництву і розподілу ризиків, яким необхідно запобігти або по можливості їх мінімізувати. У свою чергу, ризики характеризуються як систематичне зіткнення з незахищеністю, що викликані самою модернізацією;

– особливість суспільства ризику полягає у тому, що воно виникає не в результаті виробництва і розподілу багатства, а, навпаки, є наслідком тенденцій демодернізації, що викликані помилками проведення реформ. Причому тривала криза і нестабільність проникли в усі сфери життя суспільства і наявні у формі стійкого стану ризику. У результаті, це відбувається на суспільному відтворенні та соціальному розвитку молоді, суб'єктом якого вона є [4].

Науковці В.І. Чупров та Ю.А. Зубок звертають увагу на те, що порушення процесу становлення і соціального розвитку молоді в умовах суспільства ризику безпосередньо виявляється у невизначеності [8]:

– *по-перше*, можливостей соціального життєвого старту молоді, оскільки чим нижчий статус молодих людей успадкований від батьків, тим більший рівень невизначеності можливостей для вибору свого життєвого шляху;

– *по-друге*, відтворення життєвих сил самої молоді. Якщо суспільство не створює умов для фізичного розвитку молодої людини, охорони її здоров'я і безпеки життя, то з'являються реальні підстави для постійного ризику: відстати у розвитку від однолітків; придбати хронічні захворювання, втратити здоров'я. Це означає, що підвищується ризик негативного демографічного відтворення;

– *по-третє*, можливостей для самореалізації молоді, оскільки включення в соціальне життя є процесом нереалізованих амбіцій і нездійснених планів. Причина цього детермінована багатьма соціальними факторами. Так, статусно-рольове самоствердження є соціально-обумовленим, тому має потребу в активній соціальній підтримці; із-за недостатньої соціальної підтримки, посилюється дія соціальних ризиків, що пов'язані з обмеженням стартових можливостей, мобільності; з'являються ризики соціального виключення молоді;

– *по-четверте*, ціннісно-нормативних засад, оскільки цінності та норми відіграють вирішальну роль при інтеграції до будь-якого суспільства, додають стійкий і незворотний характер соціальним зв'язкам. В особистісному плані вони є своєрідним стрижнем, на якому базується внутрішній світ людини. Водночас, у суспільстві ризику (з його невизначеністю і непередбачуваністю) відбувається суттєва деформація цього механізму, оскільки традиційні суспільні цінності девальвуються і витісняються груповими; руйнується система інституційних норм, нові норми та цінності відкидаються, тому що не можуть бути реалізовані із-за відсутності повної (часткової) згоди з ними. У результаті цього виникають ситуації безнормативності, при яких молодь втрачає почуття опори, зв'язок із суспільством, а посилюється ризик соціальної дезорієнтації, аномії, розриву з соціальними інститутами і суспільством в цілому;

– *по-п'яте*, ідентичності, оскільки само ідентифікація молоді з різними структурами суспільства надає процесу інтеграції стійкий характер. Відтак, через прагнення до стабілізації та збереження своєї цілісності, суспільство зацікавлене у відтворенні основ ідентичності молоді. Проте, в умовах нестабільності розвитку суспільства відбувається руйнація традиційної ідентичності та виникнення

нових ідентичностей, які інколи мають деструктивну спрямованість. Проте, суспільство виявляється неспроможним впливати на спрямованість ідентичності молоді, яка ще більше посилюється у суспільстві ризику. Як наслідок цього, виникають ситуації, за яких ризик кризи ідентичності у молодіжному середовищі стає незворотним [8].

На підставі аналізу даних ("Молодь в умовах становлення незалежності України 1991-2011 роки", щорічних доповідей Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України "Про становище молоді в Україні") і результатів соціологічних досліджень, розглянемо ситуації ризиків, що склалися в українському молодіжному середовищі:

Параметр перший – *ризик соціального старту молоді*. Як свідчать дослідження, цей період триває, приблизно з 15 до 20 років, коли молода людина вступає в пору соціальної зрілості та виявляється в ситуації вибору подальшого життєвого шляху. Причому, успішність вибору забезпечується рівнем фізичного і духовного розвитку, матеріальними можливостями, необхідними для одержання професії, працевлаштування, соціального просування, створення власної сім'ї. Додамо, що більшість проблем на етапі соціального старту пов'язана з нерівністю стартових позицій, а також з неготовністю багатьох молодих людей самостійно приймати відповідальні рішення, що збільшує ризик помилок [4]. Розглянемо фактори життєвого старту молоді за ступенем залежності від них (табл. 1).

Дані, наведені в таблиці 1, наглядно демонструють рангові місця факторів життєвого старту молоді, які практично залежать від батьків та самої молоді. Проте, на нашу думку, через відсутність цілеспрямованої державної соціальної політики, необхідних гарантій соціального захисту молоді, підсилюються ризики, пов'язані з нерівністю стартових умов та соціальних наслідків, що впливають на все подальше життя молоді. До того ж на перший план виходять соціокультурні підстави життєвого старту молоді, що є закономірним явищем в умовах тотального зубожіння і соціально-економічного розшарування.

Таблиця 1

Ранжування факторів життєвого старту української молоді за ступенем її залежності від них

Фактори	Інтегральне значення	Ранговий коефіцієнт
Значущість батька	0,32	2
Значущість матері	0,39	1
Матеріальний стан	0,21	4
Регіон проживання	0,24	3
Стать (жіноча/чоловіча)	0,15	5

Параметр другий – *ризик негативного демографічного відтворення*. Дослідники наголошують, що соціально-демографічні проблеми відносяться до значущих життєвих ситуацій молоді. Це зумовлено тим, що створення власної сім'ї, народження і розвитку дітей, збереження здоров'я сім'ї, безпека родини – для молодих людей мають безліч невизначених ситуацій, які ще більше посилюються у суспільстві ризику. Так, починаючи з 1991 р., стан здоров'я молоді набуває загрозливого характеру, спостерігається стрімке зростання хронічних хвороб у підлітковому віці. Захворюваннями нервової системи, кровообігу, органів дихання страждають більше половини підлітків. Ознакою соціального ризику є позитивна динаміка поширення соціальних хвороб. Станом на 1 січня 2012 р. більше, ніж у 2 рази зросла смертність молоді від активної форми туберкульозу, а у групі 20-35-літніх відзначено найвищий показник захворювань туберкульозом. За результатами аналізу причин смертності у віці 15-34 роки перші місця посіли зовнішні причини смерті (43,5%) та інфекційно-паразитарні хвороби (16,3%). На третє місце (для цієї вікової групи) вийшли хвороби системи кровообігу – 9,9%; майже таку саму частку складають хвороби органів травлення – 9,8% [6].

У результаті вивчення науковцями причин вживання алкоголю у молодіжному середовищі було виявлено, що 96,1% респондентів віком 15-34 роки вживали алкогольні напої протягом життя. Відповідно, лише 3,9% респондентів повідомили, що ніколи не вживали алкогольні напої. Найбільш поширеним алкогольним напоєм, який респонденти вживали хоча б раз упродовж життя, є пиво. Про це повідомили 88% молоді. Міцні алкогольні напої вживали 74% респондентів, а 48% – самогон або інші алкогольні напої домашнього приготування. Якщо розглядати гендерні відмінності щодо частоти вживання алкогольних напоїв, то виявляється, що взагалі чоловіки п'ють частіше за жінок. Так, про вживання алкогольних напоїв 2-3 рази на тиждень повідомили 17,5% чоловіків і лише 3,2% жінок; 2-4 рази на місяць – 36,6% чоловіків і 27,5% жінок. Відповідь "Тільки один раз на місяць" – перевагу мають жінки, а саме 56,7%, проти 35,4% чоловіків [4].

Загально визнано науковцями, що показники росту наркоманії серед молоді є драматичними. Так, про досвід вживання будь-яких наркотичних речовин повідомили 9% респондентів віком 15-34 роки. Найпоширенішими наркотичними речовинами виявилася марихуана і гашиш, їх вживання зазначили 8% молодих людей. Перше вживання наркотичних речовин у 32,0% респондентів відбулося у віці від 12 до 16 років, ще у 32,8% – від 17 до 18 років, а у віці 19-28 років – 30% молодих людей. Отже, наведені дані свідчать, що найбільш ризиковим щодо експериментування як з алкоголем, так і наркотиками є вік від 12 до 18 років [7].

За результатами соціально-демографічного дослідження "Молодь в Україні: спосіб життя і ціннісні орієнтації" виявилось, що дуже важливим для молодих людей є як вічні цінності – сім'я (81%), діти (72%), кохання (70%), матеріальний добробут (77%), хороша робота і професійна зайнятість (70%). Тобто, сучасна молодь не готова відмовитися від професійної кар'єри, матеріального добробуту заради сім'ї, а хоче поєднувати ці складові [4].

Доцільно акцентувати увагу й на тому, що переважна більшість молоді України налаштована на подружнє життя, створення власної сім'ї, народження дітей. За результатами опитування, у віці 30-34 роки дев'ять із кожних десяти молодих людей має досвід подружнього життя, а 75% респондентів, які не перебувають у шлюбі, планують взяти шлюб у майбутньому (73% чоловіків і 79% жінок). Разом з тим слід зазначити, що існує частка молодих людей, які не перебувають у шлюбі та не планують його у майбутньому; їх частка є досить відчутною: серед молоді 15-19 років – 22,4%, серед 20-24-річних – 11,1%; 25-29-річних – 10,1%, 30-34 річних – 5,5%. Причиною відмови від шлюбу (у більшості випадків) є бажання бути незалежним і будувати кар'єру [5]. Отже, демографічна ситуація є несприятливою і має тенденцію до погіршення, тому зростає ймовірність ризику негативного демографічного відтворення.

Параметр третій – *ризик соціального розшарування і зниження мобільності*. Результати досліджень свідчать, що спрямованість соціальної мобільності молоді, від якої залежить вектор переміщень молоді всередині соціальної структури та її власний розвиток, є важливим показником. Проте, у суспільстві ризику соціальна мобільність молодих людей, а відповідно, можливості їхньої самореалізації зазнають істотних змін. В особистісному сенсі ризик самореалізації полягає у невизначеності можливостей до: здійснення життєвих планів відповідно до своїх здібностей і нахилів; презентації себе в результатах своєї діяльності; виявлення своєї незалежності та індивідуальності від обставин [4]. Отже, оцінка можливостей для самореалізації залежить від ризиків життєвих ситуацій (табл. 2). До того ж науковці звертають увагу, що ризик зниження соціально-професійної мобільності та ризик нереалізованих можливостей є домінуючими і викликають у молодих людей почуття тривоги (21,1%) або байдужності (13,8%); кожен п'ятий молодий респондент побоюється залишитися без роботи, а кожен другий – не справитися з матеріальними труднощами. Спеціальні дослідження свідчать, що ризик підсилює соціальне розшарування молоді, оскільки можливості самореалізації молоді залежать переважно від: наявності джерел життєзабезпечення (роботи, зарплати) і форм власності; матеріальної та майнової основи; можливостей реалізації своїх прав [4].

Таблиця 2

**Ступінь зв'язку ризику в життєвих ситуаціях молоді
з оцінкою можливостей самореалізації
(середньозважений коефіцієнт за семибальною шкалою)**

Оцінка можливостей самореалізації	Оцінка життєвої ситуації	
	Стабільність, спокій	Невизначеність, ризик
Зайнятися бізнесом	3,57	3,78
Достойна зарплата	2,45	2,77
Захистити кваліфікацію	3,97	3,74
Знайти роботу	4,15	4,05
Зробити кар'єру	4,63	4,49
Відстояти права	4,09	4,07

Параметр третій – *ризик соціальної дезорієнтації та соціальної аномії*. У сучасному українському суспільстві ми спостерігаємо істотні деформації ціннісно-нормативної системи; при цьому індивідуалізація свідомості відбувається на підґрунті руйнування традиційних форм соціального контролю і відсутності нових моральних обмежень. Така ситуація не сприяє визначенню життєвої позиції молоді, проте, їхні ціннісні орієнтації різні: одні орієнтовані на стабільність і спокій; інші моделюють своє життя традиційно (табл. 3).

З таблиці 3 видно, що у першій групі (зорієнтовані на стабільність і спокій) на першому місці – цікава робота; на другому – родина і домашній затишок, а на третій позиції матеріальний успіх, що вказує на прямий зв'язок між ними. На четверте місце виходить цінність "знання, професіоналізм". Більш кращими для них виявляються і такі цінності, як завзятість, ризик, сексуальна гармонія і влада, які явно проголошують пріоритет цінностей комплексу досягнень, хоча з деякою специфікою, що пов'язана з кризовим станом суспільства. У другій групі, яка орієнтована на зміни і ризики цінності розподіляються в іншій послідовності – на першому місці знання, професіоналізм, на другому – матеріальний успіх, третє місце зайняла цікава робота; відповідно на четвертому – свобода вибору. У зв'язку з цим, не випадково п'яту позицію в структурі цінностей в обох групах займає стабільність у суспільстві [8].

Таблиця 3

**Характеристика ціннісних орієнтацій сучасної української молоді
(за результатами досліджень: В.І. Чупрова, Ю.А. Зубка 2012 рік)**

Пріоритетно-соціальні орієнтації молоді	Ціннісні орієнтації			
	І група		ІІ група	
	"на стабільність"	рангове місце	"на ризик"	рангове місце
Віра в Бога	3,80	13	3,52	13
Влада	4,46	12	5,03	11
Завзятість і ризик	5,02	10	5,63	7
Знання, професіоналізм	6,09	4	6,19	1
Краса природи та мистецтва	4,97	11	4,98	12
Матеріальний успіх	6,15	3	6,18	2
Порядність	5,77	7	5,45	9
Рівність можливостей для усіх	5,69	8	5,26	10
Родина і домашній затишок	6,16	2	5,88	6
Свобода вибору	5,89	6	5,95	4
Сексуальна гармонія	5,34	9	5,62	8
Стабільність у суспільстві	6,00	5	5,92	5
Цікава робота	6,19	1	6,18	3

На нашу думку, це свідчить про те, що молодь демонструє розуміння: спокій і надійність, зміни і ризики можуть нормально співіснувати лише у суспільстві, що стабільно розвивається.

Параметр четвертий – *ризик кризи ідентичності молоді*. Ідентифікація, в основі якої усвідомлений зв'язок із соціальним оточенням, відображається на мотиваційній сфері свідомості молоді у вигляді готовності до прийняття громадянських обов'язків перед суспільством і до прояву максимальної соціальної активності. Самоототожнення молодого покоління з суспільством виражається у формі наступності та відтворення у своєму середовищі всіх соціокультурних цінностей, а в загальній сукупності з юридичними правами громадян – створюють стійкі форми ідентичності. Якщо соціальний досвід щодо наступності відсутній, тоді ідентифікаційні моделі формуються поза інституційно-схваленими зразками у вигляді неформальних, тіньових структур, виникає криза ідентичності, *однією із форм якої є делінквентна ідентифікація*. Науковці також відзначають, що інколи виникає явище ідентифікаційного мораторію, що означає процес відчуження молоді від суспільства. При цьому зростає частка молоді, які ні з ким і ні з чим себе не ідентифікують; вони орієнтовані на самих себе, тобто відбувається "індивідуалізація" ідентичності [1]. Отже, ця молодь є специфічною ознакою незалежності; своєрідною характеристикою сучасності; прагненням бути не такою, як усі.

Резюмуючи вищезазначене, ми дійшли узагальнення: незважаючи на несприятливі умови суспільства ризику, роль молоді як фактора суспільного перетворення зростає. Активізація відтворювальної функції молоді, що спрямована на збереження наступності базових цінностей, знижує руйнівні тенденції в умовах невизначеності морально-ціннісних орієнтацій, сприяючи соціальній стабілізації. Посилення інноваційної функції, що пов'язана з відновленням ціннісно-нормативної системи, компенсує можливі негативні наслідки в ситуації ризику і служить підставою для розвитку суспільства.

З метою деталізації новопосталих проблем сучасного молодіжного середовища, доцільно, в першу чергу, визначити наукові позиції щодо структурно-компонентного складу поняття "молодь" та феномену "молодіжне середовище". Порівняння поняття "молодь" з точки зору різних підходів засвідчує, що кожне

з них фіксує її реально-значущі риси та особливості, але жодне не є однозначно вичерпним. Ми вважаємо, що відсутність єдиного, сталого підходу до визначення поняття "молодь" свідчить, насамперед, про актуальність молодіжної проблематики. Зокрема, сучасні дослідники вивчають теоретичні аспекти молодіжних проблем, досліджують конструктивну практику здійснення роботи з молоддю, пропонують конкретні напрями вдосконалення превентивної діяльності у молодіжному середовищі. Ми погоджуємося з точкою зору науковців щодо визначення поняття "молодь", які наведені в науковій літературі. Проте, подальше вивчення цієї проблематики та здійснення порівняльного аналізу основних підходів до визначення поняття "молодь", дало змогу дійти висновку про доцільність уточнення і розширення змісту цього поняття, враховуючи особливості та соціальну роль сучасної молоді.

Спираючись на результати проробленої аналітичної роботи, вважаємо, що, *молодь* – це специфічна, соціально-диференційована спільнота віком від 14 до 35 років, яка, з одного боку, відрізняється від інших прошарків суспільства, своєрідними морально-культурними, життєво-фізіологічними, соціально-психологічними, пізнавально-освітніми, духовно-ціннісними особливостями; визначається специфічними умовами соціалізації, соціальної адаптації, індивідуалізації; має певні особливості соціального становлення, соціального самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації та соціального статусу в соціальній, професійно-трудовій і сімейно-побутовій підструктурах суспільства, а з іншого боку – є фактором демографічного відтворення майбутнього суспільства і рушійною силою його прогресивного розвитку.

Ми опираємося на положення, обґрунтовані науковцями, щодо понять "соціальне середовище", "соціокультурне середовище", "молодіжне середовище". Проте, вивчення наукового фонду та здійснення порівняльного аналізу зазначених понять дало змогу дійти висновку про доцільність розширення і уточнення змісту поняття "молодіжне середовище", враховуючи фактори становлення, особливості соціалізації та спроможність до виконання соціальних ролей сучасною молоддю. Зауважимо, що дослідження молодіжного середовища є актуальною проблемою розвитку теорії та практики виховання молоді у сучасних умовах соціальної нестабільності, які потребують розробки нових методик психолого-педагогічного спрямування (з урахуванням ризиків і викликів сучасного українського молодіжного середовища), тому ми вважаємо необхідним здійснення комплексу дієвих заходів професійно-компетентної, соціально-превентивної діяльності, спрямованих на покращення українського молодіжного середовища, що є *педагогічною проблемою сучасності*. Додамо, що врахування досвіду здійснення діяльності у молодіжному середовищі має наукове і практичне значення, оскільки сприяє психолого-педагогічному обґрунтуванню потенціалу сучасних структур молодіжного середовища і визначенню шляхів ефективної реалізації соціально-превентивної діяльності у нових соціокультурних умовах.

Узагальнюючи вищевикладене, результати проробленої аналітичної роботи, ми визначили *молодіжне середовище* як: специфічно-перспективну складову загального соціального макросередовища суспільства; багатофункціональний, спільний, соціокультурний простір, що формує певний спосіб життєдіяльності молоді; багаторівневе утворення, що дозволяє молоді забезпечити вибір духовно-моральних, соціальних, особистісних, професійних, сімейно-побутових цінностей; сукупність соціальних умов для особистісно-професійної самореалізації молоді, що забезпечуються шляхом реалізації принципів соціально-особистісної детермінації, соціально-культурної обумовленості, вибіркової інформаційної забезпеченості та мотиваційної спрямованості сенсу життя і конкретного мікросередовища.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. На підставі теоретичного аналізу ми дійшли узагальнення, що соціальні та особистісні проблеми молоді впливають на зміст процесів її життєвого і соціального самовизначення, від яких залежить усвідомлене поєднання життєвих цілей і суспільних потреб, становлення особистісної зрілості, включення в систему цінностей та підвищення активності молодої людини. Вивчення порушеної проблеми показало, що світові культурно-інтеграційні процеси спричинили певні зміни світогляду, ціннісних орієнтацій, соціального самопочуття, загалом способу життя молоді. Ці зміни проявляються майже в усіх сферах життя, причому вони справляють як позитивний, так і негативний вплив, мають суперечливі наслідки, інколи деструктивний характер.

Оскільки інтеграція України у світове співтовариство відбувається на підґрунті поки що недостатнього економічного розвитку країни, то проблема розробки механізмів соціального захисту молоді від зовнішніх негативних впливів соціального середовища ще й досі залишається актуальною.

Використані джерела

1. Довгополюк В. О. Сучасне молодіжне середовище як соціальний феномен / В. О. Довголюк // Перспективи. – 2008. – №4 (20). – С. 104-112.
2. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські обриси / Н. М. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2008. – 444 с.

3. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функції, тенденції розвитку / В. І. Луговий. – К.: КМАУП, 2004. – 196 с.
4. Молодь в умовах становлення незалежності України (1991-2011 роки): щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / Міністерство освіти і науки України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол. : О. В. Белишев (голова) та ін.]. – Київ, 2011. – 316 с.
5. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. – 248 с.
6. Результати моніторингового опитування населення України стосовно соціального становища молоді: Український інститут соціальних досліджень – К. : ЦСМ/УІМ, 2010. – №9.
7. Семигіна Т. Самооцінка молоді щодо здоров'я та способу життя / Т. Семигіна, Н. Романова, О. Белишев // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010. – № 3. – С. 139-149.
8. Чупров В. І. Молодь у суспільстві ризику / В. І. Чупров, Ю. А. Зубок. – К., 2012.

Chubuk R.

UKRAINIAN YOUTH MEDIA: NEW CHALLENGES, RISKS AND CHALLENGES

The aim of the paper is to find out actual problems, risks and challenges in the modern youth of Ukraine, on which the process of personal-professional development of young people. The task of this paper is to analyze the main contradictions between the traditional and modern way of changes in the structure of society, which is the presence of some of the risks and challenges in today's youth.

The essence of the relevance of the study is youth problems we consider in the context of a rethinking of the public and individual personal values, as well as in the formation of this new system based on the outlook of the Ukrainian youth. Violation of the process of formation and social development of young people in risk society manifests itself in uncertainty: opportunities for social life of young people start, restore vitality human capacity for self-realization of young people, value-normative standards of self-identity. Situation that has developed in the Ukrainian youth specifically manifested in such risks as: social starting youth, negative demographic recovery, social stratification and reduced mobility, social disorientation and social anomie, identity crisis of young people (a form of which is delinquent identification).

Social and personal problems of young people influence the content of its life processes and social self-determination, on which the unity of conscious life goals and social needs, the development of personal maturity, including a system of values and the increase in the activity of youth. Studying youth perspective helped to refine and expand the concept of "youth" and "youth."

Key words: *formation of youth, conflict, social development, risk society, self-actualization, self-identity.*

Стаття надійшла до редакції 22.10.2014